rand heen en *dwingt* het om over den afgrond te vliegen.

En is dat nu niet hetzelfde wat God met ons doet?

Aan al zijn kinderen schonk Hij in de ure der wedergeboorte *de vleugelen van het geloof*. Juist dat is de adel van Gods kind, dat het uit en door en op dat geloof leven moet. Maar eerst zijn die vleugelen van dat geloof nog teer en zwak. Dan mag Gods kind nog wegschuilen onder de vleugelen van Gods liefde. Dan weert God elken vijand zoo teeder af; dan draagt Hij zorg voor uw geestelijk voedsel; dan is de genieting en ervaring van Gods liefde zoo heerlijk en zalig.

O, wat zoudt ge dan in die eerste tijden spreken van een machtig en rijk geloofsleven. Neen, juist omgekeerd, omdat ge nog een pasgeboren kindeke zijt; zoo gansch zwak en onbeholpen; vergt God van dat geloofsleven nog schier niets.

Maar zoo blijven kan het niet. God schonk u geen vleugelen, om altoos op den vasten bodem te blijven staan. Het moet blijken, dat ook gij behoort tot de kinderen, die niet liegen, die hun hemelsche afkomst niet verloochenen. En vandaar dat God u dan drijft door zijn Geest naar den afgrond heen. Eerst deinzen we dan wel terug bij dien blik in de diepte, we durven het niet wagen om ons los te laten — maar God zelf stoot ons van den rand af, opdat we juist daardoor zouden leeren die vleugelen van het geloof te gebruiken.

Zie het maar zoo klaar en duidelijk in een Job.

Zoolang God dien Job overlaadt met zegeningen en weldaden, is het geen wonder dat die Job God liefheeft. Vandaar die schrikkelijke aanklacht van Satan: Wanneer Gij, o God, hem alles ontneemt, hem tegenkomt op al zijn wegen, dan zinkt hij weg in de diepte en vervloekt U. En dat komt de eere Gods, de eere van Zijn genadewerk te na. Vandaar dat God alles, alles van Job afneemt Zijn goed. Zijn kinderen. Zijn gezondheid. Zelfs het gevoel Zijner genade. En nu, nu juist ontplooien zich de vleugelen van het geloof zoo rijk en machtig, waar die Job dan toch niet wegzinkt in de diepte der vertwijfeling, maar het uitroept: Al doodde Hij mij, nog zou ik op Hem hopen.

In zulke oogenblikken meent nu Gods kind, dat God veel minder om hem denkt en voor hem zorgt dan vroeger. Toen die weldaden Gods u omringden, toen die zegen Gods door U genoten werd, *toen* had God u zoo lief. Maar nu God u aan dat alles speent, nu klaagt ge met den psalmist: O, mijn Steenrots, waarom vergeet ge mij.

En toch, mijn broeder, is het zoo niet.

Die arend heeft nooit, zoolang zijn jongen veilig in het nest liggen, verscholen onder zijn vleugelen, hen met zoo teedere zorg liefgehad als nu ze aan het gevaar zijn bloot gesteld. Al merkt het arendsjong het niet, *omdat het alleen ziet in dien afgrond*, al schijnt het zelfs dat zijn schrille kreten om hulp niet worden gehoord, de moederarend verliest hem geen oogenblik uit het gezicht, zweeft aldoor vlak boven hem, schiet terstond te hulp wanneer zijn kracht bezwijkt.

En zoo nu ook, wel verre van dat God in die ure der beproeving u zou vergeten hebben, is Hij nooit dichter bij U met de liefde van Zijn Goddelijk hart en gaat Zijn zorg nooit teerder naar u uit, dan juist in die ure des gevaars.

En nu is het niet alleen Gods Woord, dat u dit zegt, om u te troosten, maar ook de ervaring van al Gods kinderen drukt op dit woord het zegel, dat God waarachtig is.

Want immers, op datzelfde oogenblik, dat gij het niet langer uithouden kont, dat uw kracht bezwijken ging, en ge dreigdet weg te zinken in die eeuwige diepte, toen zijt ook gij plotseling ondervangen door de vleugelen Zijner liefde en droeg Hij u weer zoo zalig, als de arend dat bevende jong, op *Zijn* vleugelen naar de plaats der ruste toe.

Amsterdam, 5 Nov. 1920.

De ernstige krankheid, waaraan onze hoofdredacteur Dr. A. Kuyper nu reeds weken lang lijdende is en die 't hart van allen, die hem om zijn persoon en werk zoo hartelijk liefhebben, met groote bezorgdheid vervult, noopt ons om, zij het dan ook voorloopig, maatregelen te treffen om in den nood, daardoor voor ons blad ontstaan, te voorzien.

Dat tot dusverre de redactie-arbeid geregeld kon doorgaan, was alleen daaraan te danken, dat Dr. A. Kuyper de gewoonte had zijn artikelen en meditatiën reeds maanden van te voren gereed te maken. Een krankheid van enkele weken, die hem belette te schrijven, hinderde daarom voor den goeden gang van ons blad niet. Maar de ziekte, die hem thans aan het bed gekluisterd houdt, duurde veel langer, dan hij zelf had voorzien, en de voorhanden voorraad loopt ten einde. Reeds de vorige week moest op andere wijze voorzien worden in de meditatie, die alleen door een vergissing van den zetter nog zijn naam droeg, maar niet meer van hem afkomstig was, zooals onze lezers zelf wel zullen gemerkt hebben. En ook de hoofdartikelen over de Kerk zullen de volgende week moeten ophouden. Het zou niet aangaan een ander te verzoeken deze artikelenreeks voort te zetten. En evenmin konden we, in afwachting van wat de loop der krankheid van onzen hoofdredacteur wezen zal, het blad, dat hem steeds zoo lief was, in half formaat laten verschijnen.

Gelukkig heeft onze geachte medewerker Prof. Dr. W. Geesink, die reeds vroeger, toen Dr. Kuyper door zijn Ministerieelen arbeid verhinderd was de hoofdartikelen te leveren, deze taak overnam en dit op zoo uitnemende wijze deed, zich bereid verklaard, ook thans weder in te springen. Van verschillende zijden was ons gevraagd in *De Heraut* een korte en populaire uiteenzetting te geven van wat de »ethische Theologie« beoogde. De verschillende studie-werken, over de ethische Theologie verschenen, waren niet onder ieders bereik en gingen ook door het gebruik van theologische vaktermen boven het begrip van ons volk. En toch wilde men, juist omdat gebleken was, dat deze ethische Theologie ook in onze kringen wel eenigen invloed begon uit te oefenen, een klare en duidelijke uiteenzetting hebben, van wat deze ethische Theologie leerde en dreef. Prof. Geesink zal aan dat verzoek voldoen en in een reeks artikelen, die tot den nieuwen jaargang duren, de ethische Theologie behandelen. En we mogen, zeker tot verblijding onzer lezers, daaraan toevoegen, dat deze nieuwe taak hem niet nopen zal zijn recensie-arbeid stop te zetten. Onze leestafel zal even keurig als te voren door hem worden voorzien. Voor de meditaties zal gezorgd worden door Dr. A. Kuyper jun. en door Prof. Dr. H. H. Kuyper. Reeds de jongste meditatie was van de hand van den laatstgenoemde.

Deze maatregelen dragen, gelijk reeds gezegd is, een voorloopig karakter, want op de toekomst vooruitloopen mogen we niet. Ook een vorig jaar scheen de toestand van onzen hoofdredacteur zoo ernstig te zijn, dat de docter vreesde, dat het einde van zijn leven nabij was. En toch heeft God de Heere hem weer opgericht en heeft de kracht hem geschonken, om na de krankheid zijn arbeid aan ons blad weer te hervatten. Of dit thans wederom het geval zal wezen, kan niemand zeggen. Wij hebben geduldig af te wachten, wat God de Heere beschikken zal. Bij Hem zijn uitkomsten ook tegen den dood. En van Hem zal het afhangen of, zelfs wanneer herstel uit deze krankheid geschonken werd, de kracht van den geest zal wederkeeren om zijn arbeid nogmaals voort te zetten, dan wel of de tijd van rust zal aanbreken.

Afscheid van onzen hoofdredacteur, die ons blad gesticht heeft en die al die jaren met zoo groote liefde voor ons blad gezorgd heeft, nemen we daarom nog niet. Eerst wanneer de spanning dezer dagen voorbij is en het duidelijk zal zijn geworden, wat God de Heere besloten heeft omtrent den afloop dezer krankheid, zal de tijd zijn gekomen om definitieve maatregelen te nemen voor de toekomst van ons blad.

De ziekte van Dr. A. Kuyper.

Van meer dan eene zijde werd ons gevraagd, ook in *De Heraut* iets te willen mededeelen aangaande den toestand van Dr. A. Kuyper. We weten hoe hartelijk ons Gereformeerde volk met hem medeleeft in deze krankheid, hoe menig stil gebed voor hem wordt opgezonden tot God den Heere en hoe het innige belangstelling is, waaruit deze vraag wordt geboren. De sobere bulletins in de pers verspreid zeggen zoo weinig. En men wil zoo gaarne iets meer weten van wat in die stille ziekenkamer in de Kanaalstraat omgaat.

Wat nu de ziekte zelf betreft, zoo is, na de ernstige krankheid, die Dr. Kuyper verleden jaar in November overviel, van een volledig herstel geen sprake geweest. De arteriosclerose of aderverkalking, die toen zoo plotseling was toegenomen, dat de levensfuncties werden bedreigd, verminderde wel, maar geheel wijken deed deze ziekte niet. De duizeling, die hem in 't voorjaar overviel op straat en door zijn val hem een bloedende hoofdwonde bezorgde, was daarvan het bewijs. Toch kon hij zijn arbeid nog ten deele voortzetten, hoeveel inspanning het hem ook kostte. De gedachte zijn arbeid te laten rusten, was hem, wiens leven altoos arbeid was geweest, ondragelijk. Vergde hij toen wellicht reeds te veel van zijn kracht, de hoop, dat de zomervacantie, in stille rust doorgebracht, hem evenals andere jaren weer de oude kracht zou teruggeven, werd niet vervuld. Met hoe groote zorg en liefde Mevrouw Van Deth, die haar woning voor hem openstelde te Velp, hem ook in die dagen van rust omringde, toen hij uit Velp naar 's Gravenhage terugkeerde, was de inzinking wel voor ieder merkbaar, en hij zelf klaagde, dat de vacantie hem geen goed had gedaan. De duizelingen keerden terug en daardoor bezeerde hij zijn been zoo, dat het loopen niet meer ging. Daarbij kwam een ernstige aanval van bronchitis, die hem dwong het bed te houden. Ook andere onrustbarende verschijnselen vertoonden zich, en de krachten namen toen zoo snel af, dat metterdaad vrees bestond, dat het einde niet ver meer was. Zoo was het in de week van 20 Oct. Maar deze bijkomende verschijnselen, die direct levensgevaar deden ontstaan, zijn daarna grootendeels geweken. De snelle afneming van kracht hield op. Er kon in zooverre zelfs van eenige verbetering in den ziekte-toestand worden gesproken. Maar de krachten blijven uiterst zwak en zelfs de bezoeken, door zijn naaste familieleden hem op zijn 83en jaardag gebracht, bleken achteraf hem te veel te hebben vermoeid. Er volgden slapelooze nachten, nog verergerd door de benauwdheid, die de bronchitis veroorzaakte.

Zoo is er een langzaam achteruitgaan van de kracht, die tot ernstige bezorgdheid aanleiding geeft, maar onmiddellijk levensgevaar is er niet, dan in zooverre de hooge ouderdom van den lijder en de zwakte van het hart altoos het gevaar oplevert van een plotselinge inzinking. Hoe lang dit ziekteproces nog duren zal en of herstel van de ingezonken levenskracht nog mogelijk is, kunnen de doktoren niet zeggen. Dat is in Gods hand.

En wie begeerig is nog iets meer te weten van den geestelijken toestand van Dr. A. Kuyper, dien meenen we niet beter te kunnen doen dan te verwijzen naar hetgeen Mej. H. S. S. Kuyper, die dagelijks bij zijn ziekbed vertoeft, daarover in *De Standaard* schreef, welk bericht we daarom hier overnemen:

Op dezen thans zoo weemoedigen gedenkdag, — den 83sten verjaardag van mijn Vader — waarop, zóó meer dan anders, wij met onzen dierbaren zieke ons gedragen voelen door de liefdevolle gedachten en gebeden van ons Gereformeerde volk, is het mij een behoefte des harten tot de velen, die met ons medeleven, een enkel woord over den ziektentoestand van mijn Vader te zeggen.

Wij weten, dat wij nu zijn toegekomen aan het laatste gedeelte van den weg, die, binnen korter of langer tijd, zal leiden tot de groote scheiding. En wij kunnen slechts danken, dat God ons voor dat groote oogenblik, dat naderende is, zulk een rustigen en langen tijd van voorbereiding schenken wil.

Ook voor en met onzen Vader kunnen wij slechts danken. Een eigenlijke ziekte, een eigenlijk lijden is er niet. Het is een stil gestadig uitgaan van de levenslamp.

Een steeds meer zich verengen van den eens zoo machtig-wijden horizont.

De strijd tusschen het telkens weer willen en probeeren en telkens minder kunnen, soms zoo hartverscheurend om aan te zien, is, God zij dank, volstreden. Vader heeft zich nu, gewillig en gedwee, in Gods hand overgegeven en ligt stil en rustig te wachten tot Gods roepstem hem zal verlossen van wat zeker voor van mijns Vaders natuur wel de allerzwaarste beproeving moet zijn: werkeloos wachten in toenemende hulpbehoevendheid.

Wij leven nu maar bij den dag, dankbaar genietend van ieder het woord, van iederen dankbaren blik, dien Vader ons in zijn heldere oogenblikken, die gelukkig nog vele zijn, schenken wil.

Als ik mijn Vader zoo stil en tevreden zie nederliggen met dien rustigen blik in zijn onverdonkerde oogen, denk ik telkens aan den Psalmregel:

»Mijn ziel.....
Is in mij als een kind gespeend,
En heeft zich met Uw wil vereend".

En zoo ontvangt hij ook, met dankbaren glimlach, soms met uitgestrekte handen, oude vrienden en vriendinnen, die afscheid van hem komen nemen. Schaarsch moeten die bezoeken zijn en kort, want alles vermoeit hem nu, den vroeger onvermoeibare. En zoo zien wij gaandeweg verdwijnen alle heerlijkheid, die van dit leven was. En wat blijft, is alleen Gods genade, die dit ziekbed omringt, en onzen lieven zieke en ons bekwaam maakt, om stil te wachten op het groote oogenblik dat komende is, als God zijn moegestreden strijder tot Zich zal nemen in Zijne heerlijkheid.

De genade is Gods gave. Zij is óók een gebedsverhooring van de duizenden in den lande, die met ons medeleven. Wij weten het, en mijn Vader weet het ook. Het was mij eene behoefte, dit op den dag van heden te zeggen aan hen, die met ons *De Standaard* lezen.

Wat Mej. H. S. S. Kuyper hier meedeelde zal door ieder, die den kranke bezocht, worden bevestigd. Al is het bewustzijn dikwijls gestoord, in de heldere oogenblikken is er een kalme berusting en afwachten van wat God de Heere over hem beschikken zal, een verlangen bovenal om ontbonden te worden en met Christus te zijn.

Wat zij hier niet aan kon toevoegen, is dit, dat ook ieder, die dit krankbed bezocht, getroffen wordt door de innige liefde en toewijding, waarmede zijn dochters hem verplegen. Mej. J. H. Kuyper heeft haar arbeid aan de ziekenverpleging geheel in den steek gelaten om zich uitsluitend aan de verzorging van haar vader te wijden. Hoeveel in deze weken van spanning niet van hen gevergd wordt, ook om alle belangstellenden te woord te staan, behoeft wel niet gezegd te worden. Maar ze worden daarbij gesteund door de genade Gods en door het gebed van Gods volk.

Theologische studenten.

Het is wel een opmerkelijk verschijnsel, dat de lust om voor het predikambt te studeeren, in de Hervormde Kerk blijkbaar zoo sterk afneemt, dat, zoo hierin niet binnenkort een omkeer komt, deze Kerk in groote verlegenheid zal geraken om in de vacatures te voorzien.

Volgens de officieele opgaven toch zijn voor den nieuwen cursus te Leiden ingeschreven 2, te Utrecht 9 en te Groningen 2 studenten in de Theologie. De stedelijke Universiteit te Amsterdam kunnen we hier buiten bespreking laten, omdat de studenten in de Theologie, die daar studeeren, niet in de Hervormde Kerk tot het predikambt worden toegelaten. Het geheele aantal studenten in de Theologie, die zich aanmeldden, bedraagt dus aan alle drie de Rijksuniversiteiten saam niet meer dan 13.

Stel hier nu tegenover, dat de Vrije Universiteit dit jaar voor de theologie inschreef 21 en de Theologische School te Kampen 14, wat te zaam een getal uitmaakt van 35. En dat dit getal niet eens bijzonder hoog is, niet eene uitzondering, kan wel daaruit blijken, dat dit getal zelfs iets slonk bij vroeger jaren.

Blijkt nu reeds bij onze eigen Kerken, dat een getal van 35 à 40 nieuwe studenten in de Theologie elk jaar nog volstrekt niet te veel is voor de behoefte onzer Kerken, daar elk candidaat, die wat goeden naam heeft, met beroepen overladen wordt, hoe moet het dan met de Hervormde Kerk gaan, die veel rijker in aantal gemeenten is en voor hare behoefte aan predikanten moet volstaan met een aanwas per jaar van 13 studenten.

Men zou zeggen, dat de Hervormde Synode, die voor dit dreigende gevaar toch ook niet blind kan wezen, alle middelen in 't werk moest stellen om de liefde voor de theologische studie aan te wakkeren. En een der middelen daartoe zou ongetwijfeld wezen, dat ze den grendel weg deed, die nog altoos de deur van haar Kerk gesloten houdt voor de studenten der Vrije Universiteit. Niet alsof het openzetten van deze deur tot gevolg zou hebben, dat van onzen studentenovervloed een deel naar de Hervormde Kerk zou worden afgevoerd. Zij, die thans aan de Vrije Universiteit Theologie studeeren, komen uit de kringen der Gereformeerde Kerken en zullen voor de verleiding om onder het Synodale juk over te gaan, niet bezwijken. Maar wel zou het openzetten van die deur allicht tot gevolg hebben, dat verschillende jonge mannen uit de Hervormde Kerk bereid zouden wezen zich voor de Theologische studie te geven. Leiden, waar de moderne, en Groningen, waar de ethische Theologie zegevierde, blijken niet de minste aantrekkingskracht meer uit te oefenen. De meeste studenten trekken nog naar verhouding naar Utrecht, waar althans een deel der professoren Gereformeerd zijn. Maar ook te Utrecht draagt het theologisch onderwijs volstrekt niet een zuiver Gereformeerd type. De eenheid ontbreekt. Ouders, die de Gereformeerde belijdenis liefhebben, kunnen hun kinderen niet met onbezwaard hart aan een Rijksuniversiteit toebetrouwen. Stond de gelegenheid om te studeeren ook aan de Vrije Universiteit voor hen open, dan zou daarin allicht een aanmoediging liggen, om hun kinderen voor de Theologie te laten studeeren.

Nu ligt het niet aan de Vrije Universiteit, dat deze gelegenheid ontbreekt. Onze Hoogeschool weigert aan geen student uit de Hervormde Kerk om de colleges te volgen en de examens af te leggen. De schuld ligt alleen bij de Synode der Hervormde Kerk, die degenen, die aan de Vrije Universiteit studeeren, weigert tot het predikambt in de Hervormde Kerk toe te laten. Ook dit jaar weer werd een dringend verzoek uit den boezem der Hervormde Kerk zelf tot de Synode gericht om dit verbod op te heffen, opnieuw geweigerd, al geschiedde dit met de kleinste mogelijke meerderheid.

We hopen, dat onze Gereformeerde broeders in de Hervormde Kerk, die nu reeds 40 jaar bezig zijn, om de gesloten deur open te rammelen, den moed niet zullen opgeven. Laten zij aan de weduwe denken, die door haar aanhoudend klagen zelfs den onrechtvaardigen rechter bewoog, recht te doen. Wellicht, dat wanneer de Synode op breederen grondslag zal gevestigd zijn, ook een andere geest haar zal bezielen, dan de enghartige vrees voor versterking van het Gereformeerde element, dat uit deze beslissingen sprak.

Avondmaalsviering in onze Stichtingen.

Naast het besluit der Synode inzake den overgang der predikanten tot een anderen staat des levens, verdient zeker niet minder belangstelling wat de Generale Synode te Leeuwarden met groote eenparigheid besloot omtrent de Avondmaalsviering in stichtingen, waar kranken naar lichaam of ziel worden verpleegd.

Moest de Synode ten opzichte van den overgang tot een anderen staat des levens strak de teugels aanhalen om misstanden te voorkomen, ten opzichte van deze Avondmaalsviering heeft ze getoond een ruim hart te hebben, omdat het hier gold de behoefte aan geestelijke sterking van degenen, die door krankheid worden gekweld.

Drieërlei vraag was hierbij aan de Synode gesteld.

De eerste vraag was of in zulke stichtingen het Avondmaal mocht bediend worden?

Gelijk men weet, heeft over de vraag, of het Avondmaal bediend mocht worden aan kranken aan huis, in onze Gereformeerde Kerken steeds verschil van gevoelen bestaan. Eenerzijds hield men strak aan het beginsel vast, dat de sacramenten alleen mogen bediend worden in de vergadering der geloovigen. Men wilde daarom noch van den nooddoop aan huis noch van de krankencommunie weten. Maar anderzijds erkende men toch, dat althans bij het Avondmaal de lijn niet zoo strak mocht getrokken worden. Vooral Calvijn heeft steeds voor deze zoogenaamde krankencommunie zeer geijverd. Indien het Avondmaal door Christus is ingesteld om het geloof te sterken, dan behoort het ook aan de kranken te worden uitgereikt, die meer nog dan gezonden aan die sterking van het geloof behoefte hebben. Alleen wilde Calvijn, dat zulk een krankencommunie dan niet zou geschieden doordat de predikant nu aan zulk een kranke alleen het Avondmaal bediende. De predikant moest vergezeld worden door de ouderlingen, en aan het Avondmaal moest dan ook deel worden genomen door de huisgenooten en enkele buren. Zoo had men toch een »forme van Kerk« en kon, met behoud van het beginsel, aan den wensch der kranken worden voldaan. Ook in ons land vond deze krankencommunie aanvankelijk wel plaats. Maar de mannen van de strenge observantie hebben vroeger op onze Synodes de overhand gehad en deze krankencommunie beslist verboden. Naar onze overtuiging zou ook in dit opzicht een terugkeer naar Calvijn juister wezen. Calvijn, wien zoo dikwijls strengheid en enghartigheid is verweten, heeft door zijn warm pleidooi voor de krankencommunie getoond meer te voelen voor de nooden en behoeften van het hart.

Al heeft onze Generale Synode nu over de krankencommunie zelf geen uitspraak gedaan, ze heeft wel uitgesproken, dat tegen een Avondmaalsviering in zulk een stichting geen principieele bezwaren bij haar bestonden. Waar in deze stichtingen geregeld godsdienstoefeningen worden gehouden en men dus niet te doen heeft met op zich zelf staande kranken, maar met een vergadering van geloovigen, die geregeld saamkwam, was het bezwaar om hier ook Avondmaal te vieren, niet overwegend. Wel moest zulk een Avondmaal dan bediend worden door den predikant, dien de Kerkeraad hiertoe afvaardigde; moesten ouderlingen en diakenen hierbij dienst verrichten, om den Kerkeraad te representeeren, en moest dit Avondmaal open staan ook voor verplegers en anderen. Maar al moest aldus de kerkelijke vorm bewaard blijven, tegen het vieren van het Avondmaal zelf in deze stichtingen had de Synode geen bedenking. Voor de arme kranken, die soms jaren lang in die stichtingen moeten vertoeven en nooit van het Avondmaal gebruik konden maken, zal dit besluit der Synode een uitkomst zijn geweest.

Moeilijker was de tweede vraag, of aan zulk een Avondmaalsviering ook mocht worden deelgenomen door leden van andere Kerken, die in zulk een stichting verpleegd werden, wanneer er voor hen geen gelegenheid was om van een predikant van hun eigen kerk het Avondmaal te ontvangen?

Op zich zelf toch is het volkomen juist, dat het Avondmaal geen open tafel is en de Kerkeraad, die geroepen is om toe te zien, dat het verbond Gods niet ontheiligd wordt, ook niemand tot het Avondmaal mag toelaten, althans als regel, dan die bij den Kerkeraad belijdenis des geloofs heeft afgelegd en onder het toezicht van den Kerkeraad zich gesteld heeft. De gewoonte om een- of tweemaal leden van andere Kerken, die dit begeerden, bij ons ten Avondmaal toe te laten, hebben we dan ook nooit goedgekeurd. Maar even beslist als onze Kerken steeds aan dezen regel hebben vastgehouden, hebben zij toch ook erkend, dat de Kerk van Christus niet tot de Gereformeerde Kerk beperkt is en daarom in bepaalde gevallen toegelaten, dat ook leden van andere Christelijke Kerken, die niet in staat waren naar hun eigen Kerk op te gaan, in onze Kerken de Sacramenten mochten gebruiken. Zoo werd dit toegestaan aan de Lutherschen, die in Frankrijk woonden, waar geen Luthersche Kerk was. En dit exempel heeft de Generale Synode bewogen om dit ruime standpunt ook ten opzichte van deze leden van andere Kerken in te nemen. Blijkt het metterdaad, dat zulk een verpleegde het Avondmaal in zijn eigen Kerk niet ontvangen kan, omdat daarvoor de gelegenheid ontbreekt, en wil hij in onze Kerk het Avondmaal ontvangen, dan, zoo besloot de Synode, zal hem dit niet geweigerd worden, mits vaststaat, dat hij in zijn eigen Kerk tot het Avondmaal gerechtigd was, dat hij met de grondstukken der Christelijke leer van harte instemt en zijn levenswandel met de belijdenis in overeenstemming is, en dat eindelijk hij zich bereid verklaart om, zoolang hij als gast aan het Avondmaal bij ons deelneemt, aan de tucht van den Kerkeraad zich te onderwerpen. Zoo heeft de Synode aan de eene zijde ruimheid van hart getoond, maar tegelijk aan de andere zijde waarborgen gezocht, dat het Avondmaal niet ontheiligd zou worden. De principieele beslissing die de Synode hiermede nam, is ook van belang voor onze Kerken en Zendingsposten in Indië. Ook daar waren onze predikanten voor de vraag komen te staan, of men leden van andere Kerken, die dit verzoeken, tot de bediening der Sacramenten mocht toelaten, wanneer zij geen gelegenheid hadden op die plaats of in de nabijheid de Sacramenten te ontvangen in hun eigen Kerk. En ook die vraag is door de Synode in toestemmenden zin beantwoord, zij het onder hetzelfde voorbehoud.

De laatste vraag was deze, of, wanneer bij zulk een Avondmaalsviering in een stichting, naar het oordeel der doctoren, ernstig bezwaar bestond met het oog op 't overbrengen van ziektekiemen om uit één beker te drinken, dan het gebruiken van afzonderlijke bekertjes mocht worden toegestaan. De Synode heeft bij de beantwoording van die vraag zeer beslist op den voorgrond gesteld, dat het gebruik van een gezamenlijken beker tot de symboliek van het Avondmaal behoorde en dus niet zonder zeer gewichtige oorzaken mocht worden nagelaten. Maar ze erkende tevens, dat er bepaalde gevallen konden zijn, waarin afwijking van dezen regel geoorloofd kon wezen. Het oordeel, of het gebruik van zulk een beker door allen gevaar meebracht voor deze patienten, liet de Synode aan het oordeel der doctoren over. Evenzoo of dan het genoemde middel, om aan dit gevaar te ontkomen, nl. het gebruik van afzonderlijke bekertjes door elken patiënt, de eenige uitweg was. De Synode liet dit aan de vrijheid der kerkenraden over, die hierover te beslissen hadden. Wat alleen als eisch gesteld werd was, dat de afwijking niet willekeurig zou wezen, maar zich gronden zou op een uitdrukkelijke verklaring van de doctoren, dat in 't gebruik van één gemeenschappelijken beker voor zulke patiënten een ernstig gevaar school. En natuurlijk geldt dit alleen voor de Avondmaalsbediening in stichtingen, waar kranken aan besmettelijke ziekte verpleegd worden. Voor de Avondmaalbediening in de gewone gemeentelijke godsdienstoefening is dit besluit niet bedoeld. Niet alsof ook daar zich geen moeilijke vragen kunnen voordoen. Maar het besluit der Synode sloeg op die gevallen niet.

Dr. H. H. K.

Kootwijks Scholen

In hartelijken dank ontvangen door Ds. B. van Schelven te Amsterdam, gift onder letter G, *f* 10.—.

Ds. J. H. Houtzagers, Voorzitter.
Arnhem, Velperweg 88.
Giro Nummer 31724.

Leestafel.

Prof. B. B. Warfield, Het Godsdienstig leven van den Theologischen Student, vertaald door C. M. E. K. Uitgave van J. H. Kok te Kampen.

Mej. C. M. E. K., die zich reeds vroeger met de vertaling van 'n werkje van den Amerikaanschen hoogleeraar Warfield verdienstelijk heeft gemaakt, deed dit onlangs opnieuw met een in druk gegeven lezing van dien professor in Hollandsch taalgewaad te steken.

Verdienstelijk; niet zoozeer door de vertaling op zichzelf, al is die ook lang niet slecht, maar doordat ze, met die lezing in Hollandsch gewaad te steken, haar nader gebracht heeft tot onze Theologische studenten. Is het toch ondenkbaar, dat 'n Hollandsche student onzer dagen, geen